

Юлія Малезик

**ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА
«ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Зазначено, що відродження та відновлення національної школи в сучасних умовах розвитку суспільства не можливе без кваліфікованого фахівця, тому проблеми підготовки педагогічних кадрів у галузі викладання предмета «Образотворчого мистецтва» у початковій школі є найбільш значущою та однобоко вивченою. З'ясовано, що особливості викладання цього предмету саме у початковій школі є специфічними та необхідними для підростаючого покоління вцілому.

Ключові слова: комплексний підхід, відродження національної школи, художня освіта, майбутній учитель образотворчого мистецтва.

Відновлення освітнього процесу передбачає підготовку кадрів високої кваліфікації, що володіють морально-естетичною культурою, здатних швидко адаптуватись у мінливому світі, тому в сучасній професійній педагогіці відбувається активний пошук педагогічних механізмів і технологій, що відповідають не тільки формуванню кваліфікованого фахівця-професіонала, але й розвитку творчої особистості студента, його спрямованості на творче відношення до своєї майбутньої професії.

Відродження й відновлення національної школи в сучасних умовах постіндустріального суспільства диктує необхідність у підготовці педагогічних кадрів здатних враховувати етнопсихологічні особливості, філософські погляди й педагогічні традиції народу, готових залучити підростаюче покоління до національної культури, духовності свого народу, які лежать в основі загальнолюдських цінностей.

Особливе значення у виховній системі «Школа-Вуз» здобуває завдання формування національної самосвідомості учнів, студентів – майбутніх учителів, у процесі вирішення якого виховується усвідомлене, емоційно-ціннісне відношення до історії й культури свого народу, а сама особистість стає носієм і продовжувачем цієї культури [3].

Саме тому, вважаємо, що художня освіта – найважливіший момент у формуванні й розвитку особистості. У вітчизняній освітній системі існує поетапний ріст від дошкільного довузівського професійно-художньої освіти. Усі ланки освітнього процесу повинні бути взаємозалежні, і мати одну загальну важливу мету. Виховання всебічно розвиненої особистості

на основі високого гуманізму, моральності й творчої активності [5, с. 237].

Сама художня освіта має на меті формування й розвиток особистості. Це насамперед:

- Формування й розвиток естетичних потреб і смаків усіх вікових груп.
- Виявлення художньо обдарованих дітей і молоді.
- Художня освіта є чинником інтелектуального вдосконалення розкриттю їх творчого потенціалу.
- Підготовка творчих кадрів до професійної діяльності у сфері мистецтва й культури і для системи художньої освіти.

Так, наприклад, в основній середній школі підлітки опановують мову різних видів мистецтва, що дає їм можливість самостійного розуміння творів мистецтва, а також створює передумови для власної художньої діяльності.

У середніх, спеціальних і вищих навчальних закладах молоді люди приходять до повноцінного розуміння й усвідомленню своєї приналежності до певного культурного шару з його художньо-естетичними уявленнями й смаками, на основі яких складаються певні пріоритети й у власній художній творчості, незалежно від його професійної або аматорської спрямованості.

Впровадження даної концепції припускає комплекс умов, в основі яких лежить:

- Формування відношення до художньої освіти, як особливо значимої сфери людської діяльності, життєво необхідної для розвитку українського суспільства.
- Збереження й розвиток мережі освітніх закладів культури й мистецтва.
- Визначення правового статусу й безперервне відновлення програмно-методичного забезпечення.
- Посилення ролі освітньої області «мистецтва» на всіх щаблях загальноосвітньої школи.
- Збільшення кількості годин і переліку програм по видах мистецтва й багато чого іншого.

На нашу думку реалізація концепції художньої освіти на сучасному етапі педагогічної думки допоможе розширити рівень освіченості й розвитку творчої особистості. Художня освіта повинна планомірно й поетапно впливати у процесі навчання й розвивати особистість, незалежно від подальшого вибору професії. Тому що не може бути особистість всебічно розвиненою без розуміння мистецтва й творчої діяльності.

Одним з послідовних етапів подальшого розвитку вчорашніх школярів у сфері мистецтва є середня спеціальна освіта, де студенти, що зробили свій вибір на користь художніх навичок підійшли до освоєння

професії, яка тісно пов'язана з їхніми художніми пріоритетами [4].

У такий спосіб на прикладі концепції художньої освіти послідовно поєднуються у собі всі ланки одного ланцюга, можна простежити за становленням особистості, розвитком її смаків, талантів і здібностей, можливості творити на благо своєї країни й народу.

Саме образотворче мистецтво й методика його викладання у початкових класах школи, як спеціальний навчальний предмет у педагогічних навчальних закладах, сприяють загальноосвітній, художній і професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Навчальний предмет «Образотворче мистецтво» найбільшою мірою спрямований на розвиток почуттєвої сфери учня, звернення його до творчості Педагог повинен мати інструмент впливу, здатним збуджувати безпосередньо творчі початки в людині, однак для цього він сам повинен не тільки вміти бачити й розуміти прекрасне як у навколишньому житті, так і у творах мистецтва, мати емоційно-естетичне відношення до пізнаваних об'єктів і явищ, але й, що особливо важливо, за допомогою художніх засобів передавати побачене [5].

Особлива увага художній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в історичному контексті досліджуваного періоду, спостерігаємо у працях А. В. Бакушинського, І. Е. Грабаря, І. М. Крамського, П. П. Чистякова. Художній освіті й вихованню, методиці викладання образотворчої діяльності присвячені роботи Д. М. Кардовського, Є. З. Кондахчана, А. М. Соловійова, В. О. Фаворського, Ф. Юона і інших. Нові підходи післявоєнного періоду ХХ століття у галузі художньої освіти дітей розроблені А. А. Мелік-Пашаєвим, Б. М. Неменським, Б. П. Юсовим. Методику навчання образотворчому мистецтву, засновану на традиціях академічної школи малюнка продовжують удосконалювати Т. З. Комарова, В. С. Кузін, Є. В. Шорохов та інші. Науково-методичне забезпечення підготовки педагогічних кадрів художнього профілю розкриті у роботах А. Є. Антоновича, Г. В. Беди, Н. С. Боголюбова, В. С. Кузіна, А. С. Пучкова, М. М. Ростовцева, О. С. Хворостова, Є. В. Шорохова, Т. Я. Шпікалової. Питання розвитку системи професійної освіти в сучасних динамічних умовах розкриваються у працях таких педагогів-науковців, як Н. М. Бібік, І. М. Дичківська, М. Г. Іванчук, О. Отич, В. В. Пилипчук, О. П. Рудницька, В. П. Тименко та інші [1; 5].

Професія вчителя початкових класів передбачає освоєння великого обсягу досить різноманітних за змістом знань. На жаль, на тлі відносного благополуччя з предметами основного циклу (математика, українська мова) його художній підготовці приділяється все менше уваги й часу. Домінуючим у практиці підготовки майбутніх учителів початкових класів є вузькопрофесійний підхід, орієнтований на досягнення конкретних професійних цілей, що не припускає використання арсеналу можливостей художньої підготовки в їхній подальшій роботі. У більшості шкіл немає

вчителів зі спеціальною художньою освітою, предмет «Образотворче мистецтво» ведуть вчителі початкових класів, художня підготовка яких не відповідає сучасним вимогам. Постійне скорочення годин і недостатність художньої підготовки викладачів приводять до дискредитації самої ідеї й суті художньої підготовки виховання морально-естетичної культури, формування емоційно-естетичного відношення до навколишніх предметів і явищ і, найголовніше, вироблення вмінь і навичок володіння образотворчими засобами, за допомогою яких студенти – майбутні вчителі початкових класів самі в стані навчати дітей.

Як свідчить аналіз літературних джерел питання загально-педагогічної підготовки студентів є пріоритетним напрямом фундаментальних психолого-педагогічних досліджень. Однак, науково-дослідна робота, що проводиться вже протягом тривалого часу вченими та педагогами, не повністю розкриває питання дидактичних засад формування фахових знань, зокрема у галузі підготовки вчителів образотворчого мистецтва. Не зважаючи на наявність дисертаційних досліджень, посібників, методичних рекомендацій з питань формування художньо-естетичних інтересів майбутніх художників-педагогів, багато теоретичних та практичних положень, які мають сприяти підвищенню ефективності засвоєння художньо-педагогічних знань розроблені ще недостатньо.

Здійснюючи дослідження, ми виявили, що проблему засвоєння знань студентами у вищих педагогічних закладах професійної підготовки майбутніх учителів розглядали такі автори: А. Алексюк, В. Борисов, О. Іванців, О. Мороз та ін.

Таким чином, у педагогічній практиці виникли протиріччя між необхідністю цілеспрямованої художньої підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання предмета «Образотворче мистецтво» у початковій школі й недостатньою розробленістю змістовних, процесуальних і науково-методичних аспектів цього процесу. Звідси випливає проблема дослідження: які педагогічні умови художньої підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання предмета у початковій школі в процесі навчання образотворчої діяльності.

Мета дослідження виявити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови художньої підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання предмета «Образотворче мистецтво» у початковій школі в процесі навчання образотворчої діяльності.

Аналізуючи педагогічні умови художньої підготовки вчителів початкових класів, ми прийшли до наступного: ефективність художньої підготовки вчителів початкових класів буде залежати від того, наскільки глибоко відбудеться взаємозв'язок (інтеграція) педагогічної й образотворчої діяльності в самій системі художньої підготовки. У

запропонованій нами моделі художньої підготовки вчителів початкових класів відбивається процес розвитку особистості й розвитку художніх здібностей за допомогою образотворчої діяльності. Найважливішим системотворчим фактором функціонування педагогічної системи є спільна діяльність викладача й студента. Головним принципом, на якому будується модель художньої підготовки майбутніх учителів початкових класів, є інтеграція педагогічної й образотворчої діяльності в системі навчального комплексу.

На основі аналізу педагогічної літератури й досліджень в області образотворчої діяльності ми привели порівняльні характеристики образотворчої й педагогічної діяльності, а так само розкрили основні напрями у практиці навчання образотворчому мистецтву в школі. Ми так само зробили такі висновки: для керівництва художньою підготовкою майбутніх учителів початкових класів, виховання і їх поважного відношення до образотворчої діяльності викладачеві необхідно здійснювати особистісний індивідуальний підхід до учнів, вивчати їхні психологічні особливості, характер, інтереси, їх образотворчі й художні здібності й будувати процес навчання на основі цього знання. Тільки в цьому випадку педагог зможе надати студентові необхідну йому допомогу.

Художньо-педагогічна освіта – дидактичний процес формування і засвоєння фахових знань, навиків, поглядів, мислення у системі підготовки вчителя у різних сферах образотворчої (мистецької) діяльності.

Історія художньо-педагогічної освіти свідчить, що проблема підготовки педагогів-художників перебуває у діалектичній залежності від особливостей розвитку суспільства, образотворчого мистецтва, вимог, пропонованих до загальноосвітньої школи й малюванню як обов'язковому навчальному предмету [2; 5].

При організації занять з образотворчої діяльності не існувало органічного взаємозв'язку між художньою й педагогічною підготовкою. У постановці й обговоренні питання про сутність і шляхи здійснення художньої й педагогічної, теоретичної й практичної підготовки вчителів чітко виділялись дві точки зору. Представники однієї з них переоцінювали художню підготовку майбутніх учителів, прихильники іншої недооцінювали, а іноді й взагалі заперечували роль художньої підготовки. Однак найважливішим аспектом художньої підготовки обидві сторони вважали образотворчу діяльність, яку розглядали як навчальну діяльність, пов'язану з оволодінням різними формами образотворчої мови.

Закономірності фахової діяльності вчителя образотворчого мистецтва потребують відповідної готовності особистості студента до формування фахових знань відповідного змісту, форм та методів засвоєння знань професійних дисциплін і закріплення сформованих знань у педпрактиці. Готовність студента до формування фахових знань здійснюється у процесі засвоєння гуманітарних та соціально-економічних

дисциплін.

Вважаємо, що в сучасних умовах є ефективними інноваційні методології у педагогічній освіті та «інтерпретативні» методології в мистецтві. Їх гармонійний синтез, на нашу думку, є дидактичним підґрунтям у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах вищої школи.

Використання нових педагогічних технологій у системі вищої освіти відкривають можливості вивчення національної мистецької освіти завдяки переходу до технологічної побудови педагогічного процесу, яка на основі врахування індивідуальних особливостей та пізнавальних можливостей особистості в максимальній мірі забезпечує високий інтелектуальний і художній рівень кожного студента.

Нажаль, зміни шкільної освіти відбуваються не так швидко й успішно, як хотілося б, але зміни педагогічної ідеології, поява різноманітних альтернативних підходів, нові методи роботи, сучасні педагогічні технології свідчать про одну з найважливіших тенденцій відновлення освіти – його гуманізації. Звертання до проблем гуманізації освіти виявляє необхідність у подальшій розробці гуманно-особистісного підходу до навчального процесу й формуванню нової культури відносин з учнями. Це привело нас до пошуку нових педагогічних технологій.

Велике практичне значення має знання вчителем освітніх можливостей кожної педагогічної технології. Сьогодні в арсеналі вчителя є більш 50 сучасних технологій. Учитель має право сам вибирати ту або іншу технологію, виходячи з особливостей викладання предмета.

Проведене нами дослідження не вичерпує розкриття всіх питань даної проблеми, тому подальше її вивчення буде сприяти удосконаленню фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, які навчаються у сучасних вищих навчальних закладах.

З'ясовано, що високий рівень сформованості фахових знань майбутнього учителя образотворчого мистецтва досягається за таких умов: орієнтації методологічних концепцій художньо-педагогічної освіти на основі синтезу інноваційних технологій в педагогіці і в образотворчому мистецтві; побудова навчального процесу на основі гуманізації, гуманітаризації освіти, особистісно-орієнтованої взаємодії; введення в мотиваційні установки процесу навчання творчих елементів, які сприяють формуванню індивідуального стилю майбутньої професійної діяльності; включення у зміст фахових дисциплін інтегративних методик; внесення у діяльнісний компонент фахової підготовки ситуацій, що моделюють педагогічну діяльність у навчально-виховному процесі.

Світовий досвід розвитку педагогічної теорії та практики переконливо свідчить про те, що в кожного народу історично складається своя власна національна система виховання і освіти.

Система виховання, яка ґрунтується на міцних підвалинах культури

рідного народу минулих епох і сучасності, найбільшою мірою сприяє соціальному престижу інтелектуальності, освіченості та інтелігентності як складників духовності людини. Тому на сучасному етапі ми ставимо завдання розробити спецкурси, факультативи, ряд завдань, систему виховних заходів, які піднімуть ефективність навчально-виховного процесу в школі та фахову підготовку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку мистецької освіти, актуальним залишається подальший пошук ефективних засобів впливу на розвиток художньо-творчої активності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Одним з головних завдань професійно-педагогічної підготовки студентів художньо-творчих спеціальностей є розвиток творчої індивідуальності, та виховання художньої культури й практичних вмінь – необхідних чинників різнобічного, ерудованого висококваліфікованого спеціаліста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования* / О. А. Абдуллина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Боброва М. П. *Дидактическая подготовка педагогических кадров дошкольных учреждений в контексте профессиональной деятельности* : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Боброва Марина Петровна. – Барнаул, 1997. – 17 с.
3. *Мистецтво у розвитку особистості* : монографія / за ред., передмова та післямова Ничкало Н. Г. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
4. Отич О. *Мистецька освіта як складова система неперервної професійної освіти* / О. Отич // *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало, Т. Левицького, Ю. Вільш. – Київ : Ченстохова, 2003. – С. 170.
5. Рудницька О. П. *Педагогіка мистецтва: пошуки, перспективи* / О. П. Рудницька // *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / за ред. І. Зязюна, Н. Ничкало. – Вип. II. – Київ : Ченстохова. – 2000. – С. 237–239.